

AYTEKİN YILMAZ • Labirentin Sonu

AYTEKİN YILMAZ Siyasi nedenlerden dolayı yaklaşık 10 yıl hapis yattı. 2001'de haptisten çıkınca çalışmalarını sivil aktivist olarak sürdürdü. Geçmişle yüzleşme ve hapisaneler üzerine birçok proje yürüttü ve bu konularda kitaplar yazdı. Benzer çalışmalarını kurucularından olduğu Mahsus Mahal Derneği'nde yürütmeye devam ediyor. Yayımlanmış eserleri: *Doğu'nun Talanı ve İnkârı* (Belge Yayınları, 2001); *İçimizdeki Hapishane / Labirentin Sonu* (İletişim Yayınları, 2003); *Dağbozumu* (Doğan Kitap, 2011); *Yoldaşını Öldürmek* (İletişim Yayınları, 2014); *Siğınamayanlar* (Doğan Kitap, 2016); *Ernesto'nun Dağları* (Siyah Kitap, 2017); *Onlar Daha Çocuktuk* (İletişim Yayınları, 2019). 1997 Musa Anter Gazetecilik İnceleme Araştırma Ödülü, 1999 MKM Film Öyküsü Ödülü, 2003 II. İstanbul Ulusal Kısa Film Festivali Öykü Ödülü sahibidir.

İletişim Yayınları 902 • Bugünün Kitapları 88

ISBN-13: 978-975-05-1050-2

© 2003 İletişim Yayıncılık A.Ş. / I. BASIM

1-2. Baskı 2003-2012, İstanbul

3. Baskı 2020, İstanbul

EDITÖR Ömer Laçiner

KAPAK Suat Aysu

KAPAK RESMİ "La cour de prison," Van Gogh, 1890

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Cem Tüzün

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 45030

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11

Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 45003

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,

Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 40387

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

AYTEKİN YILMAZ
İçimizdeki Hapishane
**Labirentin
Sonu**

ÇIZGİLER *Ender Özkahraman*

GENİŞLETİLMİŞ BASKI

*“Yazarın görevi, nereden gelirse gelsin
bütün adaletsizliklere karşı tavır almaktır.”*

J. PAUL SARTRE

İÇİNDEKİLER

Önsöz / ÖMER LAÇİNER	9
Hapishanedeki Bahçem	15
Çağrılı Kuşak	23
Bir Mahpusun Hara Kaplı Defteri	29
Günlük Yaşamdan Notlar	49
Labirentin Sonu	65
Hapishanenin Hapısı	87
Öteki Yaşamdan Yansımalar	95
Sözün Bitmemesi İçin	111
Gül ve Aşk	119
Gözün Aklı: "Anne Bak Hral Çıplak"	125
Öteki ile Diyalog	131
Qırıxlar	137
Qırıx Kent'e Dair	147
Ötekilerin Ötekileri	157
Sonsöz	173

Önsöz

ÖMER LAÇİNER

Türkiye’de “siyasal suçtan hapisaneye düşme”nin Tanzimat’tan bu yana bir buçuk asırlık bir tarihi vardır ve 12 Eylül, bu ülkede pek çok şey için olduğu gibi bu tarih için de bir dönüm noktasıdır. 12 Eylül gelinceye kadar, “siyaseten katl” edilmediği takdirde normal hapisanelerde, diğer mahkûmlarla birlikte ama hem onlardan hem de “idare”den özel, ayrıcalıklı bir muamele görerek mahkûmiyetlerini çeken “siyasi”lerin bu konum ve durumu 12 Eylül’den sonra kökten değişti.

Ölümlerle de bitebilen ağır işkenceler altında sorgulamalardan geçip özel olarak düzenlenmiş veya inşa edilmiş tutukevlerine, hapisanelere tıkılan “siyasal suçlu”ları burada bekleyen, giderek sistematikleşen bir “kafa ezme” muamelesi, politikasıdır. Dışarıdaki hayattan olabildiğince tecrit etme, sürekli eziyet, baskı ve toplu dayak fasıllarıyla tam bir cendere içine sokulan siyasal mahkûm ve tutukluların bunlara karşı ayaklanmalar, açlık grevleri, ölüm oruçlarıyla yaptıkları direnişler katliam boyutuna varan bastırma hareketleriyle sona erdiliyordu artık.

Bu köklü tavır, tutum değişikliği, hiç şüphesiz, 1970'lerde siyasal çatışmaların neredeyse tam bir iç savaşa dönüşmüş olmasıyla doğrudan ilgilidir. 12 Eylül Darbesi'yle birlikte özel askerî hapishanelere doldurulan siyasal mahkûm ve tutuklulara uygulanan bunaltıcı baskı ve şiddetten, "ölkücü"lerin de kısmen nasiplenmiş olması da bunu gösterir. 1983'te askeri rejim sona erip "sivil yönetim"e geçildiğinde epeyce yumuşar gibi olan hapishane koşulları, PKK'nın başlattığı silahlı mücadelenin yaygınlaşması, Dev Sol (DHKP-C) ve TKPML'den türeyen grupların silahlı eylem girişimleriyle yeniden sertleşti ve "siyasi"lerin kapatıldığı hapishanelerin en kanlı, en ölümcül dönemine böylece girildi. Bu örgütlerin mensuplarına karşı "yargısız infaz"lar rutinleşirken, hapishanelerde fırsatını bulduğunda on-onbeş mahkûmu silah ya da dayakla öldürmekten çekinmeyen acımasız bir devlet politikası yürürlüğe kondu.

Bu ilişkilendirme hiç şüphesiz, devletin o uygulamalarının meşrû bir tepki olduğu anlamına gelmez. Devletin bağlı olduğu, olması gereken hukukun, ne denli derme çatma da olsa mevcut yasaların pervasızca çiğnenmesidir bunlar. Ancak burada üzerinde durmamız gereken nokta bu vahşete karşı sonuç alıcı bir duyarlılığın neden yaratılamamış ve hapishanelerin kendi kaderine terk edilmiş oluşudur.

Bu soruya, 1980'lerden beri Türkiye toplumuna egemen apolitikleşmeyi neden göstererek verilecek kestirme bir cevap, bizi asıl muhtaç olduğumuz şeyden, kendi kendimizi sorgulamaktan kurtarır. Bu sorgulamaya asıl ihtiyacı olanlar ise, hapishanelerdeki açlık grevlerinde, ölüm oruçlarında ön planda olan ve bu eylemleri nedeniyle katliamlara maruz kalan hareketlerdir. Kendileri hapishanelerde ölümüne mücadele verirken, diğer sol, sosyalist sıfatlı hareketlerden, "dışarıdaki"lerden gerekli dayanışmayı görmediklerini iddia eden, hatta onları "katliama iştirak suçu" ile itham ede-

bilen bu hareketler, bu denli yalnız ve yalıtılmış halde oluşlarına hep kendi dışlarında neden bularak daha ne kadar ve asıl olarak nereye gidebilirler?

Genel sol, sosyalist hareketin hâlâ aşamadığı, içinde dönüp durduğu bozgun koşulları, ortamı içinde adı geçen hareketlerin bir bakıma “özel” bir değişim geçirdikleri söylenebilir. Şöyle ki; dikkat edilirse, özel durumu nedeniyle PKK'nın 1990'ların ortalarına kadar giderek güçlenen ve yaygınlaşan silahlı mücadelesi hariç, adı geçen diğer hareketlerin aynı dönemde giriştikleri benzer mücadele yaygınlaşma, büyüme imkanı bulamadan bastırıldıkça, telafi edemedikleri ağır kayıplara uğratıldıkça, bu örgütlerin faaliyetleri de giderek hapishane odaklı olmaya başladı. “Dışarıda” silahlı eylem yürütme imkanı azaldıkça, bu eylemler umulan destek ve katılımı sağlamaz hale geldikçe, o eylemlerden beklenen propaganda ve siyasal mesaj iletme işlevi hapishane eylemlerine yüklenir oldu. Daha önce hapishanedeki eylemler hemen tamamen infaz ve yargılama koşullarına ilişkin taleplere dayalıyken ve siyasal amaçlı eylem sadece “dışarıda” yürütülmekte olan özgül bir mücadeleye, kampanyaya destek jesti olarak sembolik mahiyette başvurulurken; şimdi artık infaz ve yargılama sorunları vesilesiyle siyasal talep ve mesajlar iletilmekte, eylemin birikme koşulu olarak bu talepler öne sürülmektedir.

Bu tutumun, kitlesel destek/sempatinin azlığı, azalması ve “dışarı”daki eylem gücünün ve etkisinin zayıflaması ile orantılı olarak güçlendiğine dikkat edilmelidir. Nitekim, bu dönemde sol mahkûm ve tutukluların giderek daha büyük bölümünü oluşturmasına rağmen, ciddi bir kitlesel destek ve eylem gücüne sahip PKK ile ilişkili olan kesim, hapishane içi eylemlere daha az başvurur, başvurduklarında da taleplerini infaz koşullarıyla sınırlarken; ondan çok daha az ve azalan bir destek bulabilmiş örgütlerin direniş ve eylem talep ve

gerekçelerinde “siyaset” çok daha ön plandadır ve çok daha sert ve militan direniş eylemleri söz konusudur.

Genel apolitikliğı ve özel olarak harekete geçirmek istediğı “alt sınıflar”daki onca yoksullaşmaya rağmen süregiden sinmişlik duygusunu kırabilmek amacı ve umuduyla en yoğunlaşmış ve uç siyasal eylem biçimi addedilen “silahlı mücadele”ye başvurma noktasına geliş, bu duruma özgü, özel bir mantık yaklaşım empoze eder. Hayatın bütünüyle riske edildiğı bu mücadele, kendine ve eylemine mutlak bir inanç ve doğruluk duygusuyla mümkündür. Eylem umulan sonucu verdiği oranda (örneğin apolitikleşme kırılıyor, sinmişlik hali kalkıyor, “destek” çoğalıyorsa) özgüven de artar ve buna paralel olarak hareketin kendi mutlak inanç ve doğrularına başkalarının “katkı”sını kabul isteğı ve çabası da artar. Ama, aksine umulan sonuçlarla karşılaşmadığı takdirde hareket, kendi mutlak inanç ve doğrularına kapanır, kilitlenir ve dışarıdan saydığı her etkiyi bir bozma ve bozulma girişimi olarak algılamaya başlar. Çıkış noktasında eylemi ile değiştireceğı şey onu değiştirmeye, mutlak inanç ve doğruluğunu bozacak bir yabancılar çemberine, düşmanlar alemine dönüşmeye başlar.

Dışa dönük eylemin yerini içe dönük eylemin alması da bu noktadan itibaren. “Dışarıda” eylem imkanları azaldıkça hareketin mensupları arasındaki hayatın kendisi eylem yerine geçer. Hapishane dışındakiler, “düşman” dış dünya ile zorunlu ilişkilerin kabuğı gerisinde bir tür getto hayatına çekilirken; hapishanelerde her noktasına siyasetin hükmettiğı bir “komün hayatı” kurulur. Geçmişte farklı eğilimlere mensup sol/sosyalist “siyasi”lerin sadece ortaklaşa tüketim, her konuda yardımlaşma amacıyla kurdukları, paylaşımcı cazibesıyla diğer mahkûmları da imrendiren “komün”ler, şimdi artık siyasal homojenliğe titizlikle dikkat edilen, buna uymayanların derhal dışlandığı, mensuplarının

tüm davranış ve ilişkilerini katı kurallara bağlayan pür “siyasi” birimlere, azman hücrelere dönüşmüşlerdir.

Kendisine en yakın siyasi eğilimler de dahil, “dışarıdan” gelebilecek tüm etkilere karşı “savaş”a koşullanmış, iç homojenliğini ve teyakkuz halini pekiştirdikçe edineceği güçlülük ve ürkütücülük imajıyla bir mikro devlet izdüşümü veren bu hareketler, bu eğilim; aslında, tıpkı çok parlak yıldızların karadeliğe dönüşmesi gibi, bir sol/sosyalist siyasal anlayışın da çöküşü, ışığını tümüyle yitirmesi halinin işaretleridir. Dünyayı dönüştürme umut ve güveniyle başlamış o siyasal anlayışın kendisini değiştirmesinden korkar hale düşmesini, bu mutlak yenilgi duygusunun umarsız öfkesini temsil etmektedirler.

Okuyacağınız kitap, bu derin acılı, ürkütücü trajediyi, onun en yoğun biçimde yansıdığı “siyasi hapisane”lerde yaşamış, bu noktadan çıkış umudunu yitirmeyerek ve o çıkış yolu için vicdanımıza ve aklımıza çağrı yapan bir insanın tanıklığıdır. Bu sorunun dışımızda değil, içimizde, yüreğimiz ve aklımızın bir sorunu olduğunu, burada çözüleceğini bilen ve inanan bir tanıklıktır bu.